

Research articles

A Program Evaluation of the Nursing Specialty in Nurse Practitioner (Primary Medical Care) Srimahasarakham Nursing College

Nisakorn Vibulchai

Registered Nurse,

Senior Professional Level

Srimahasarakham Nursing College

Chart Thaicharoen

Registered Nurse,

Senior Professional Level

Srimahasarakham Nursing College

Abstract

This descriptive cross-sectional research aimed to evaluate the Program of the Nursing Specialty in Nurse Practitioner (Primary Medical Care). The sample was 64 registered nurses who were being trained in the program. The curriculum analysis form, the teaching and learning evaluation questionnaire, and the perceived competence questionnaire were used to obtain data. Percentage, mean, and standard deviation were used to analyze data.

Findings:

a) Context evaluation: Curriculum objectives were well clarified. Curriculum structure was consistent with standards of Thailand Nursing and Midwifery Council. Teaching and learning activities, and educational measurement and evaluation were consistent with curriculum objectives. The curriculum was necessary for registered nurses who worked in the primary care units (PCUs), and was to serve the needs of the society.

b) Input evaluation: there were some characteristics of personal factors that supported learning of the subjects: working at PCUs (81.20%) and having job experiences > 1 year (100%). Rating appropriate levels on the educational and teacher resources were high ($M = 4.09$, $SD. = 0.43$ and $M = 4.06$, $SD. = 0.58$, respectively).

c) Process evaluation: Rating appropriate levels on the theoretical and practical instructional processes were high ($M = 4.17$, $SD. = 0.53$) and highest ($M = 4.71$, $SD. = 0.44$), respectively.

d) Output evaluation: All subjects met the criteria of academic achievement as expected. The perceived competence was at a high level ($M = 4.18$, $SD. = 0.41$). The subjects agreed that the program was worthwhile to practice in PCUs (96.90%).

Key words : Program Evaluation, Nursing Specialty, Nurse Practitioner

บทความวิจัย

การประเมินผลหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขาเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษาโรคเบื้องต้น) วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม

นิสกร วิบูลชัย

พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ

วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม

ชาติ ไทยเจริญ

พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ

วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวางนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขาเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษาโรคเบื้องต้น) วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่าง คือ พยาบาลวิชาชีพที่เข้าอบรมในหลักสูตร จำนวน 64 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์หลักสูตร แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน และแบบสอบถามการรับรู้สมรรถนะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลวิจัย

1. ด้านบริบท วัตถุประสงค์หลักสูตรมีความชัดเจน โครงสร้างหลักสูตรเป็นไปตามที่กำหนดของสภาการพยาบาล การจัดการเรียนการสอนและวัดประเมินผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักสูตร หลักสูตรมีความจำเป็นสำหรับพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิและสนองตอบความต้องการของสังคม

2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เข้าอบรมมีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้โดยเป็นผู้ปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิ (ร้อยละ 81.20) และมีประสบการณ์การปฏิบัติงานมากกว่า 1 ปี (ร้อยละ 100) ปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้มีความเหมาะสมที่ระดับมาก ($M = 4.09$, $SD. = 0.43$) และปัจจัยอาจารย์ผู้สอนมีความเหมาะสมที่ระดับมาก ($M = 4.06$, $SD. = 0.58$)

3. ด้านกระบวนการผลิต การจัดกิจกรรมการเรียนภาคทฤษฎีมีความเหมาะสมที่ระดับมาก ($M = 4.17$, $SD. = 0.53$) ภาคปฏิบัติมีความเหมาะสมที่ระดับมากที่สุด ($M = 4.71$, $SD. = 0.44$)

4. ด้านผลผลิต ผู้เข้าอบรมผ่านเกณฑ์การประเมินผลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ร้อยละ 100 และมีการรับรู้สมรรถนะที่ระดับมาก ($M = 4.18$, $SD. = 0.41$) ผู้เข้าอบรมเห็นว่า การอบรมมีความคุ้มค่าต่อการนำไปปฏิบัติที่หน่วยบริการปฐมภูมิที่ระดับมากที่สุดถึงมากที่สุด (ร้อยละ 96.90)

คำสำคัญ : การประเมินหลักสูตร, การพยาบาลเฉพาะทาง, พยาบาลเวชปฏิบัติ

บทนำ

นโยบายที่สำคัญของการปฏิรูประบบบริการสุขภาพ คือ การมุ่งพัฒนาบริการสาธารณสุขในระดับปฐมภูมิให้เข้มแข็ง เพื่อให้ประชาชนทุกคนสามารถได้รับบริการพื้นฐานให้ทั่วถึงและเท่าเทียม¹ จากนโยบายของการปฏิรูประบบสุขภาพดังกล่าวทำให้เกิดการพัฒนากระบวนการให้บริการพยาบาลในระดับปฐมภูมิอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทั้งด้านการกำหนดนโยบายให้พยาบาลวิชาชีพทำหน้าที่ดูแลสุขภาพประชาชนในระดับปฐมภูมิ การพัฒนาระบบการพยาบาลให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการด้านสุขภาพของประชาชน พัฒนาศักยภาพของพยาบาลในระดับปฐมภูมิและพัฒนานวัตกรรมและองค์ความรู้เพื่อการดูแลในระดับปฐมภูมิ^{2, 3}

วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคามได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของพยาบาลวิชาชีพในการให้บริการสุขภาพแก่ประชาชนในระดับปฐมภูมิ จึงได้จัดทำหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขาเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษารอคเบื้องต้น) ตั้งแต่ปีการศึกษา 2549 ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวเป็นหลักสูตรระยะสั้น 16 สัปดาห์ ประกอบด้วยการศึกษามาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ตลอดระยะเวลาในการดำเนินการเปิดการศึกษา ได้มีกระบวนการจัดการเรียน การสอนที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กันตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผล ซึ่งการประเมินหลักสูตรถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการหลักสูตรหรือเป็นกิจกรรมประกอบอย่างหนึ่งของการสร้างและพัฒนาหลักสูตรที่จะช่วยชี้วัดระดับความสำเร็จของการใช้หลักสูตรและคุณค่าของหลักสูตรและช่วยให้ได้ข้อมูลด้านคุณภาพของหลักสูตรในภาพรวมและในส่วนประกอบแต่ละส่วน อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมต่อไป⁴

ในการประเมินหลักสูตรได้มีรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่หลากหลาย ซึ่งสามารถนำมาศึกษาเพื่อเลือกใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการ

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขาเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษารอคเบื้องต้น) พบว่า เป็นการประเมินเพียงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาเท่านั้น แต่ยังไม่ได้มีการวิเคราะห์และประเมินหลักสูตรทั้งระบบและสามารถให้แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจได้ว่า จะจัดเนื้อหาวิชาในหลักสูตรอย่างไร จัดการเรียนการสอนด้วยวิธีไหน สื่อการสอนประเภทใด กิจกรรมเสริมหลักสูตรอะไร ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร สอดคล้องกับสิ่งที่ได้วางแผนและกำหนดไว้หรือไม่อย่างไร สิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงเป็นอย่างไร

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินหลักสูตรพบว่ารูปแบบการประเมินหลักสูตรที่เป็นการประเมินทั้งระบบและช่วยในการตัดสินใจ (Decision-Making Model) ได้แก่ การประเมินหลักสูตรของ โพรวัส (Malcolm Provus) การประเมินหลักสูตรของสตฟเฟิลบีม (Daniel L. Suffebeam) การประเมินหลักสูตรของดอริส โกว (Doris T. Gow) เป็นต้น ซึ่งรูปแบบการประเมินหลักสูตรดังกล่าวจะเน้นการทำงานอย่างมีระบบเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง^{4, 5, 6, 7, 8, 9}

จากแนวคิดดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะประเมินผลหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขาเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษารอคเบื้องต้น) โดยใช้รูปแบบซีบี (CIPP Model) ของสตฟเฟิลบีม (Daniel L. Suffebeam) ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินหลักสูตรทั้งระบบที่มีความครอบคลุม เหมาะสมกับบริบทของการจัดการศึกษาในหลักสูตรและและง่ายต่อการนำไปใช้ โดยประเมินทั้งทางด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Product or Output)^{8,9} เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับระบบสุขภาพและความต้องการของสังคมต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ พยาบาลวิชาชีพผู้เข้าอบรมในหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขาเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษารอคเบื้องต้น) ที่วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม

กลุ่มตัวอย่าง คือ พยาบาลวิชาชีพผู้เข้าอบรมในหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขาเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษารอคเบื้องต้น) ที่วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม รุ่นที่ 21 จำนวน 64 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1) ตารางวิเคราะห์หลักสูตร สร้างโดยผู้วิจัย และเครื่องมือได้ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

2) แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน สร้างโดยผู้วิจัยและเครื่องมือได้ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน และทดสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในกลุ่มพยาบาลวิชาชีพผู้เข้าอบรมในหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขาเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษารอคเบื้องต้น) รุ่นที่ 9 จำนวน 30 คนได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.86

3) แบบสอบถามการรับรู้สมรรถนะที่จำเป็นของพยาบาลเวชปฏิบัติ เป็นแบบสอบถามที่ประยุกต์จากแบบประเมินสมรรถนะพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิของจังหวัดจันทบุรี (2547)¹⁰ ซึ่งมีทั้งหมด 4 ด้าน จำนวน 36 ข้อ ประกอบด้วย สมรรถนะด้านการแก้ปัญหาปัจจุบันของผู้รับบริการ สมรรถนะด้านการรับฟังภูมิหลังของผู้รับบริการ สมรรถนะด้านการให้ความรู้กับผู้รับบริการให้ช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น และสมรรถนะด้านการดูแลอย่างต่อเนื่อง แบบสอบถามนี้ได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นคณาจารย์ที่รับผิดชอบในหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขาเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษารอคเบื้องต้น) ของวิทยาลัยพยาบาล ในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก 13 แห่ง และได้ทดสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในกลุ่มพยาบาลวิชาชีพผู้เข้าอบรมในหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขาเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษารอคเบื้องต้น) รุ่นที่ 9 จำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.82

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยวิเคราะห์หลักสูตรด้านบริบทตามแบบวิเคราะห์หลักสูตรที่สร้างขึ้นและแจกแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน แบบสอบถามการรับรู้สมรรถนะแก่ผู้เข้าอบรมเมื่อสำเร็จการอบรมในเดือนกรกฎาคม 2557 ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์คืนจำนวนทั้งสิ้น 64 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

สถิติที่ใช้ในการวิจัย วิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลวิจัย

1. การประเมินด้านบริบท

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจนครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านทักษะการปฏิบัติงาน โครงสร้างของหลักสูตร เป็นไปตามข้อกำหนดของสภาการพยาบาล กิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และหลักสูตรมีความจำเป็นสำหรับพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิและสนองตอบความต้องการของสังคม

2. การประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น

ปัจจัยส่วนบุคคล ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 81.20) อายุเฉลี่ย 32.41 ปี (SD. = 7.51) วุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 95.30) ลักษณะงานที่ปฏิบัติเป็นพยาบาลประจำการ (ร้อยละ 92.20) ระยะเวลาการปฏิบัติงานมากกว่า 1 ปี (ร้อยละ 100) ปฏิบัติงานในหน่วย/สถานบริการปฐมภูมิ (ร้อยละ 81.20)

ปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ ผู้เข้าอบรมมีความคิดเห็นต่อปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้โดยภาพรวมว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.09$, $SD. = 0.43$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากเกี่ยวกับ สถานที่จัดอบรม ($M = 4.44$, $SD. = 0.50$) ความสอดคล้องของจำนวนผู้รับบริการกับประสบการณ์ที่กำหนดในแหล่งฝึกปฏิบัติ ($M = 4.14$, $SD. = 0.35$) สิ่งสนับสนุนที่เอื้อต่อการฝึกปฏิบัติ ($M = 4.17$, $SD. = 0.38$) บรรยากาศในแหล่งฝึกที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ($M = 4.22$, $SD. = 0.55$) ความเพียงพอของห้องสมุด/แหล่งศึกษาค้นคว้า ($M = 4.06$, $SD. = 0.50$) อาจารย์พี่เลี้ยงนิเทศ/ดูแลนักศึกษา ($M = 4.00$, $SD. = 0.50$) การจัดเตรียมสื่อสื่อดิจิทัล (M = 3.78, SD. = 0.60) และความพร้อมของเอกสารประกอบการอบรม ($M = 3.92$, $SD. = 0.63$)

อาจารย์ผู้สอน ผู้เข้าอบรมมีความคิดเห็นต่ออาจารย์ผู้สอนในคุณลักษณะด้านต่างๆโดยภาพรวมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.06$, $SD. = 0.58$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากเกี่ยวกับ ความรู้ความสามารถในเนื้อหา ($M = 4.20$, $SD. = 0.62$) ความสามารถในการถ่ายทอดเนื้อหา ($M = 4.22$, $SD. = 0.58$) บุคลิกภาพ ($M = 4.20$, $SD. = 0.62$) การใช้สื่อการสอนและความเหมาะสมของเอกสารประกอบการสอน ($M = 3.83$, $SD. = 0.66$) และการรักษาเวลา ($M = 3.84$, $SD. = 0.67$)

3. การประเมินด้านกระบวนการ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาคทฤษฎี ผู้เข้าอบรมมีความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาคทฤษฎีโดยภาพรวมว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.17$, $SD. = 0.53$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากเกี่ยวกับ การใช้เวลาในการเรียนการสอน ($M = 4.33$, $SD. = 0.51$) ความทันสมัยของเนื้อหาและสอดคล้องกับความต้องการ

ของสังคม ($M = 4.33$, $SD. = 0.59$) วิธีการสอน/กิจกรรมส่งเสริมให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ($M = 3.95$, $SD. = 0.65$) และส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ($M = 4.06$, $SD. = 0.61$)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาคปฏิบัติ ผู้เข้าอบรมมีความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาคปฏิบัติโดยภาพรวมว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.71$, $SD. = 0.44$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดเกี่ยวกับ ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ($M = 4.88$, $SD. = 0.33$) การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้ ($M = 4.64$, $SD. = 0.60$) วิธีการประเมินผล ($M = 4.84$, $SD. = 0.37$) ความสมบูรณ์และชัดเจนของคู่มือการฝึกปฏิบัติงาน ($M = 4.81$, $SD. = 0.39$) และสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน ($M = 4.78$, $SD. = 0.52$) ส่วนการกำหนดรายงานประกอบการศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.30$, $SD. = 0.73$)

4. การประเมินด้านผลผลิต(Output/Product)

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เข้าอบรมทั้ง 6 รายวิชา คือ วิชานโยบายสุขภาพและการพยาบาล มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดี [เกรด B] (ร้อยละ 79.69) วิชาการดูแลระดับปฐมภูมิ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดีมาก [เกรด B+] (ร้อยละ 50) วิชาการประเมินภาวะสุขภาพ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดีมาก [เกรด B+] (ร้อยละ 43.75) วิชาการรักษาโรคเบื้องต้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดี [เกรด B] (ร้อยละ 76.56) วิชาการจัดการภาวะฉุกเฉิน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดีมาก [เกรด B+] (ร้อยละ 68.75) วิชาปฏิบัติการรักษาโรคเบื้องต้นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดีเยี่ยม [เกรด A] (ร้อยละ 51.56) ผู้เข้าอบรมมีการรับรู้สมรรถนะโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.18$, $SD. = 0.41$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีการรับรู้สมรรถนะสูงสุดด้าน

การรับฟังภูมิหลังของผู้รับบริการ ($M = 4.23$, $SD = 0.45$) รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการให้ความรู้กับผู้รับบริการให้ช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้น ด้านการดูแลอย่างต่อเนื่องและด้านการแก้ปัญหาปัจจุบันของผู้รับบริการ ($M = 4.21$, $SD = 0.46$, $M = 4.16$, $SD = 0.48$, $M = 4.12$, $SD = 0.39$)

ผู้เข้าอบรมร้อยละ 96.90 เห็นว่าการอบรมมีความคุ้มค่าในการนำไปสู่การปฏิบัติในสถานบริการระดับปฐมภูมิ ที่ระดับมากถึงมากที่สุด

อภิปรายผล

1. ด้านบริบท พบว่า โครงสร้างและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับบริบททางสังคม ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขาเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษาโรคเบื้องต้น) เป็นหลักสูตรที่สภาการพยาบาลได้จัดทำขึ้นสำหรับเตรียมพยาบาลเวชปฏิบัติให้ทันกับระบบปฏิรูปสุขภาพ ซึ่งเป็นระบบสุขภาพที่เน้นการดูแลในระดับปฐมภูมิ^{2,3} ประกอบกับพระราชบัญญัติของวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ.2528 แก้ไขเพิ่ม พ.ศ.2540ยังได้กำหนดให้พยาบาลสามารถรักษาโรคเบื้องต้นได้ตามข้อกำหนด^{11,12} ดังนั้นหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขาเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษาโรคเบื้องต้น) จึงเป็นหลักสูตรในการพัฒนาศักยภาพของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิอย่างแท้จริง

2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เข้าอบรมมีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในหลักสูตร ทั้งนี้อธิบายได้ว่าเกิดจากการวางแผนที่ดีในการกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าอบรมที่กำหนดว่าต้องมีประสบการณ์ปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิไม่น้อยกว่า 1 ปี ซึ่งผู้เข้าอบรมจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานกับผู้รับบริการเพื่อจะได้เข้าใจปัญหาและความต้องการของผู้รับบริการรวมทั้งมุมมองของผู้รับบริการต่อสุขภาพด้วย นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมโยงจากประสบการณ์การปฏิบัติ

งานเดิมมาสู่การเรียนรู้ในหลักสูตรดังกล่าวได้ จึงจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี นอกจากนี้ยังพบว่าวิทยาลัยได้มีการวางแผนเตรียมปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้รวมทั้งกำหนดจำนวนและคุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอนตามข้อกำหนดของสภาการพยาบาล จึงทำให้การประเมินความเหมาะสมของปัจจัยเบื้องต้น อยู่ในระดับมาก

3. ด้านกระบวนการ เนื่องจากในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติได้จัดกิจกรรมที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น อภิปราย ชักถามประเด็นสงสัย ประกอบกับการมีปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่เพียงพอ จึงทำให้กระบวนการในการจัดการเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้มีการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรอยู่เสมอ โดยได้นำผลการประเมินของผู้เข้าอบรม ตั้งแต่รุ่นที่ 1 จนถึงรุ่นที่ 20 มาวิเคราะห์ วางแผน แก้ไขปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรเพื่อให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากที่สุด จึงทำให้ผลการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีความเหมาะสมอยู่ระดับมากถึงมากที่สุด

4. ปัจจัยด้านผลผลิต ผลจากความพร้อมทั้งด้านโครงสร้างหลักสูตร ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เข้าอบรมที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิไม่น้อยกว่า 1 ปี ซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้เข้าอบรมที่หลักสูตรกำหนดไว้มีส่วนส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่กับความรู้และประสบการณ์เดิมได้ดี ประกอบกับมีปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่เพียงพอจึงทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดีถึงดีเยี่ยมและมีการรับรู้สมรรถนะอยู่ในระดับมากที่สุดสอดคล้องกับการศึกษาของ อุบลรัตน์ โพธิ์พัฒนชัย (2546)¹³ ที่พบว่า ผู้เข้าอบรมประเมินตนเองหลังเสร็จสิ้นการอบรมว่ามีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นเมื่อ

เปรียบเทียบกับก่อนการอบรม โดยมีความรู้ความเข้าใจเฉลี่ยทุกวิชาอยู่ในระดับดี-ดีมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ฉลองรัฐ อินทรีย์และคณะ (2529)¹⁴ ที่พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาอบรมมีความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลเฉพาะทางอยู่ในระดับมากทั้งในทัศนะของตนเองผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน

เมื่อพิจารณาถึงการรับรู้สมรรถนะรายด้านพบว่า มีสมรรถนะสูงสุดด้านการรับฟังภูมิหลังของผู้รับบริการ รองลงมา คือ การให้ความรู้กับผู้รับบริการให้ช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้นและด้านการดูแลอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อธิบายได้ว่า ผู้สำเร็จการอบรมหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขาเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษาโรคเบื้องต้น) ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในหน่วย/สถานบริการปฐมภูมิ ซึ่งมีโอกาสให้ข้อมูลและเป็นที่ปรึกษาทางด้านสุขภาพมาก ทำให้มีการรับรู้สมรรถนะในด้านนี้มาก ประกอบกับการศึกษาในหลักสูตรดังกล่าวในวิชานโยบายและการพยาบาล ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้ในหัวข้อ พฤติกรรมสุขภาพและการส่งเสริมสุขภาพ, ความเครียด การปรับตัวและการให้คำปรึกษา, Holistic Care, Complementary therapy, Health teaching & Coaching, Self-care, Empowerment ภูมิปัญญาชาวบ้านในการดูแลสุขภาพ ซึ่งเป็นวิชาแกนของหลักสูตรที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้อบรมเข้าใจผู้รับบริการ ในเรื่องความคิดและพฤติกรรมของประชาชนที่เกี่ยวข้อง เชื่อมโยงไปถึงการดำรงชีวิต บริบททางสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ในศึกษาวิชาการดูแลสุขภาพระดับปฐมภูมิ การประเมินภาวะสุขภาพ การรักษาโรคเบื้องต้น และการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน อุบัติเหตุและการผ่าตัดเล็ก ต่างก็ได้ช่วยเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการให้บริการในหน่วยบริการปฐมภูมิ ซึ่งทำให้ผู้สำเร็จการอบรมมีความมั่นใจในการให้ข้อมูลและเป็นที่ปรึกษาทางด้านสุขภาพมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ ปาณิสรา ส่งวัฒนา ยุทธและคณะ (2550)¹⁵ ที่พบว่าสมรรถนะในการปฏิบัติงานของผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรการพยาบาล

เฉพาะทางสาขาเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษาโรคเบื้องต้น) รุ่นที่ 4 ที่ประเมินโดยผู้บังคับบัญชา พบว่า มีสมรรถนะสูงสุดในระดับดีมาก คือ การให้ความรู้และการปรึกษาด้านสุขภาพแก่ครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ทศนา บุญทอง และคณะ (2550)² ที่พบว่า พยาบาลเวชปฏิบัติส่วนใหญ่ร้อยละ 92.50 ได้ให้คำแนะนำในการปฏิบัติตัวประกอบกับการรักษาที่ให้แก่มารไข้บริการ และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริอร สิ้นธุ และคณะ (2547)¹⁶ ที่พบว่าบริการสุขภาพที่ได้รับจากพยาบาลเวชปฏิบัติโดยการให้คำแนะนำปรึกษาอย่างเดียว ร้อยละ 52 ให้ยาร่วมกับคำแนะนำร้อยละ 37.2 นอกจากนี้ผลการศึกษายังสอดคล้องกับการศึกษาของ ทอร์นและแมคคินโคล (1998)¹⁷ ที่พบว่า บทบาทและหน้าที่ของพยาบาลเวชปฏิบัติมีบทบาทสำคัญในการประเมินภาวะสุขภาพอย่างครอบคลุม ทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำและจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ทำให้สามารถให้บริการสุขภาพแบบองค์รวม

สรุป

หลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขาเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษาโรคเบื้องต้น) เป็นหลักสูตรที่มีความจำเป็นและมีคุณค่าในการพัฒนาศักยภาพของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิ สถาบันการศึกษาพยาบาลควรมีการจัดอบรมหลักสูตรนี้อย่างต่อเนื่องเพื่อสนองต่อการพัฒนาระบบบริการปฐมภูมิ ในการทำวิจัยต่อไป ควรศึกษาสภาพการปฏิบัติงานและสมรรถนะของพยาบาลเวชปฏิบัติทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

1. ทศนา บุญทอง. *ปฏิรูประบบบริการการพยาบาลที่สอดคล้องกับระบบบริการสุขภาพไทยที่พึงประสงค์ในอนาคต*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ศิริยอดการพิมพ์; 2543.
2. ทศนา บุญทอง. บทบาทของพยาบาลเวชปฏิบัติต่อการรักษาโรคเบื้องต้นในการให้บริการสุขภาพในระดับปฐมภูมิ. *วารสารสภาการพยาบาล* 2550; 22(4): 24-36.
3. สมจิต หนูเจริญกุล. *แนวทางการปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูงในระบบสุขภาพตามนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2546.
4. วิชัย วงษ์ใหญ่. *การพัฒนาหลักสูตรและวิธีการการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช; 2540.
5. นพเก้า ณ พัทลุง. *การประเมินหลักสูตร: มิติสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร*. *วารสารการศึกษา* กทม 2548; 28(11).
6. บุญชม ศรีสะอาด. *การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น; 2546.
7. สุนีย์ ภูพันธ์. *แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์แสงศิลป์; 2546.
8. พิสนุ พงศ์ศรี. *เทคนิควิธีประเมินโครงการ*. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ: บริษัทพรอพเพอร์ตี้พรีนซ์จำกัด; 2550.
9. Stufflebeam DL. *The CIPP model for evaluation*. Oregon: Annual Conference of the Oregon Program of the Evaluators Network (OPEN) [cited 2014 July18]. Available from <http://www.scribd.com/doc/58435354/The-Cipp-Model-for-Evaluation-by-Daniel-l-Stufflebeam>
10. จันทิมา นิลจ้อย. *สมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิ* [วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2547.
11. สภาการพยาบาล. *ข้อกำหนดการรักษาโรคเบื้องต้นและการให้ภูมิคุ้มกันโรคสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ขั้นหนึ่ง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์; 2545.
12. สภาการพยาบาล. *คู่มือการใช้ยาในการรักษาโรคเบื้องต้นและการให้ภูมิคุ้มกันโรคสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ขั้นหนึ่ง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ ; 2545.
13. อุบลรัตน์ โพธิ์พัฒนชัย. รายงานการวิจัย เรื่อง *การนำเสนอหลักสูตรฝึกอบรมการพยาบาลเฉพาะทางสาขาการพยาบาลเวชปฏิบัติครอบครัว* วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนียะลา. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนียะลา; 2546.
14. ฉลองรัฐ อินทรีย์ และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง *การประเมินหลักสูตรและติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษาอบรมหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขาการพยาบาลกุมารเวชศาสตร์*. กรุงเทพฯ: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล; 2529.
15. ปาณิสรา ส่งวัฒนายุทธ และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง *การติดตามประเมินผลผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขาเวชปฏิบัติทั่วไป(การรักษาโรคเบื้องต้น)* รุ่นที่4วิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี. วิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี; 2550.
16. ศิริอร สันธูและคณะ. ความพึงพอใจของผู้รับบริการการรักษาพยาบาลเบื้องต้นโดยพยาบาลเวชปฏิบัติในหน่วยบริการปฐมภูมิ. *วารสารสภาการพยาบาล* 2547; 19(4): 1-14.
17. Torn A, McNichol E. A qualitative study utilizing a focus group to explore the role and concept of the nurse practitioner. *Journal of Advanced Nursing* 1998; 27: 1202-1211.